

Nr 39

**Socialförsäkringsutskottets betänkande i anledning av motion
angående samordningen av statliga pensioner till änkor, m. m.**

I motionen 1971: 476 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m) har yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

a) om en ingående och lättfattlig information om de statliga efterlevandepensionerna, samt

b) om utredning syftande till borttagande eller mildring av samordningseffekterna för statsanställda änkor efter statstjänstemän.

Över motionen har på utskottets begäran avgivits yttranden av statens personalpensionsverk, statens avtalsverk, Statsanställdas förbund, TCO:s statstjänstemannasektion och Sveriges akademikers centralorganisation.

Motionen

I motionen anføres att en statsanställd änka, vars man varit anställd i statens tjänst, får sin änkepension samordnad med sin egen statspension. Hon vidkännes därigenom en betydande reduktion av sina pensionsförmåner. Enligt motionärerna är den tekniska konstruktionen av samordningen svår att förstå och inger hos pensionstagaren känslan av att bli förfördelad. En grundläggande orsak härtill är att statsanställda inte blir tillräckligt informerade om samordningen.

Gällande bestämmelser m. m.

Statstjänstemännen erhåller pension enligt statens allmänna tjänstepensionsreglemente och statens pensionslöneförordning. Sedan statstjänstemännen fått förhandlingsrätt tillhör pensionsförhållanden de områden om vilka parterna kan träffa avtal. Någon avtalsreglering av pensionsvillkoren har ännu inte kommit till stånd. Frågor om pensionsvillkoren blir emellertid föremål för överläggningar mellan avtalsverket och personalorganisationerna i samband med löneförhandlingarna. Vad parterna därvid enas om redovisas i form av hemställan till Kungl. Maj:t om författningsändringar av viss innebörd.

Det statliga pensionssystemet är tillämpligt på ordinarie och extraordinarie tjänstemän samt på övriga tjänstemän under förutsättning att de uppfyller vissa krav, bl. a. på viss tids tjänstgöring. Pension kan utgå som ålderspension, sjukpension eller familjepension. För full ålders-

pension krävs 30 tjänsteår. Pensionsunderlaget utgörs av slutlöneklassens lönebelopp i den lönegrad tjänstemannen befinner sig vid pensionsfallet. Har tjänstemannen haft lönegraden kortare tid än fem år kan dock pensionsunderlaget bli något lägre. Vid högre lönegrader än C2 inräknas inte hela lönen i pensionsunderlaget. Ålderspensionen och sjukpensionen utgör i princip 65 % av pensionsunderlaget. Därtill kommer vissa rörliga tillägg och efter 67 års ålder ett särskilt tillägg, f. n. ca 200 kr./månad. Familjepensionens storlek beror på antalet efterlevande. En efterlevande får 32,5 % av pensionsunderlaget i pension. Procenttalet stiger för varje ytterligare efterlevande.

De statliga pensionsförmånerna är samordnade enligt den s. k. bruttometoden med förmånerna från den allmänna pensioneringen. Bruttosamordningen innebär att den enskilde är berättigad till minst de förmåner som skall utgå enligt pensionsreglementet. Skulle folk- och tilläggspension tillsammans tagna vid något utbetalningstillfälle överstiga tjänstepensionens belopp skall det högre beloppet utbetalas. Samordningen gäller enbart sådana pensioner som intjänats samtidigt. En tjänsteman med endast tjugo tjänsteår får därför endast två tredjedelar av folkpensionen samordnad. Fram till den 1 juli 1971 gällde särskilda bestämmelser om samordning av familjepensionsförmån med annan personalpensionsförmån. Enligt 7 § 5 mom. statens allmänna tjänstepensionsreglemente samordnades familjepensionsförmån, som utgick enligt reglementet, med egenpensionsförmån som den efterlevande förvärvat i statlig, kommunal eller privat anställning. Samordningen innebär att familjepensionsförmånen — om Kungl. Maj:t inte förordnat annat — skulle minskas med en fjärdedel, dock högst med belopp motsvarande hela egenpensionen. Som en följd av överläggningar i samband med årets avtalsrörelse har bestämmelserna i 7 § 5 mom. pensionsreglementet med retroaktiv verkan upphört att gälla fr. o. m. den 1 juli 1971 (SFS 1971:521).

Det statliga pensionssystemet har särskilt vad gäller samordning mellan pension och socialförsäkringsförmåner ansetts komplicerat och svår-tillgängligt. Behovet av en på en gång utförlig och lättfattlig redogörelse har ofta påtalats. Statens personalpensionsverk har också strävat efter att successivt vidareutveckla sin informationsverksamhet. I stora drag sker numera följande information i pensionsfrågor.

Varje blivande statspensionär får från pensionsverket ett pensionsbevis med uppgift om pensionsförmånens bruttobelopp, om lönegrad vid den förutsatta avgångstidpunkten och, när pensionen är avkortad, om den del som pensionen utgör av hel pension. I beviset informeras vidare om att pensionen är en kompletteringspension och om hur den beräknas med hänsyn till socialförsäkringsförmåner.

När statspensionären blir berättigad till allmän tilläggspension och

folkpension jämte eventuellt pensionstillskott får han från försäkringskassan ett skriftligt besked om beloppet av dessa förmåner. Han får samtidigt av kassan underrättelse om att kompletteringspensionen och socialförsäkringsförmånerna betalas ut av pensionsverket i ett belopp.

En gång om året får statspensionären från pensionsverket en specifikation som visar hur stor del av det utbetalade pensionsbeloppet som är allmän tilläggspension och folkpension.

Pensionär — och även den som fortfarande är i tjänst — får, om han så önskar, en inom pensionsverket utarbetad skriftlig redogörelse för det statliga pensionssystemet. Redogörelsen beskriver i förenklad form gällande regler för hur den statliga pensionen ändrar sig när socialförsäkringsförmåner utgår samtidigt. Pensionär med rätt till socialförsäkringsförmåner får då också en specifikation som visar hur hans kompletteringspension är beräknad.

Den aktiva personalen har nu bättre möjligheter än tidigare att få information i pensionsfrågor hos anställningsmyndigheten. Pensionsverket har nämligen tillställt anställningsmyndigheterna en katalog med anvisningar för handläggning av pensionsärenden samt anordnat kurser för arbetstagare som handlägger sådana ärenden.

Personalen hos vissa av anställningsmyndigheterna är ytterligare tillgodosett i informationshänseende. Där tillämpar man på försök ett personaladministrativt datasystem som ökar information om pensionsförhållandena. De tjänstematrikelutdrag, som man ämnar tillställa arbetstagarna vartannat år, kommer att innehålla vissa från pensionssynpunkt betydelsefulla uppgifter som t. ex. om tidpunkt för erhållande av pensionsskydd och om ledigheter av betydelse för tjänsteårsberäkningen.

De statsanställdas huvudorganisationer bidrar verksamt till att informera i pensionsfrågor. Informationen sprids främst genom handböcker och artiklar i facktidskrifter. Dessutom förekommer kursverksamhet.

Frågan om ytterligare information om det statliga pensionssystemet diskuterades i riksdagen den 15 april 1971 i anslutning till en interpellation i ämnet. Statsrådet Löfberg förklarade i sitt svar att det, trots det arbete som läggs ned på att informera om statens pensionsbestämmer, finns många pensionärer som vet alltför litet. Enligt hans mening var det därför motiverat med en ökad information åt pensionärerna. Det primära målet borde vara att så enkelt och lättförståeligt som möjligt belysa hur det statliga pensionssystemet kompletterar den allmänna försäkringen och hur den statliga pensionen konstruerats för det ändamålet. Även i övrigt borde informationen gälla pensionsfakta av särskilt intresse för dem som redan gått i pension. Statsrådet förklarade sig beredd att medverka till att man utarbetar en så uppbyggd pensionsfolder och delar ut den till alla statspensionärer. På fråga av

interpellanten förklarade statsrådet att en sådan folder borde kunna föreligga inom ett år.

Remissyttrandena

Till kravet i motionen på en ingående och lättfattlig information ställer sig remissinstanserna i huvudsak positiva. *Statens personalpensionsverk* säger sig hysa starka sympatier för att snarast gå ut till samtliga pensionärer med en skrift, i vilken på ett så lättfattligt sätt som möjligt belyses hur det statliga pensionssystemet kompletterar socialförsäkringarna. *TCO-S* efterlyser i likhet med motionärerna bättre information till de statsanställda om pensionssamordningens verkningar och menar att det bör åligga staten som arbetsgivare att svara för en sådan information. *SACO* föreslår att ingående och lättfattlig upplysning kommer till stånd beträffande hela det statliga pensionssystemet och inte endast beträffande efterlevandepensionerna. *Statsanställdas förbund* medger att bestämmelserna är komplicerade och att detta ställer särskilda anspråk på information. Problemet har å andra sidan fortlöpande varit föremål för uppmärksamhet från de fackliga organisationerna och statens personalpensionsverk. Enligt förbundets mening tillgodoses informationsbehovet tillfredsställande på detta sätt.

När det gäller frågan om utredning i syfte att mildra eller slopa samordningsreglerna i fråga om efterlevandepensioner pekar samtliga remissinstanser på att detta är en förhandlingsfråga, ehuru ännu inte reglerad i kollektivavtal. Motionen avstyrkes därför i denna del.

Utskottet

I motionen hemställs dels om utredning i syfte att liberalisera eller upphäva samordningsreglerna beträffande familjepension i statens allmänna tjänstepensionsreglemente, dels om utarbetande av en ingående och lättfattlig information om de statliga efterlevandepensionerna.

De samordningsregler som motionärerna åsyftar var vid tidpunkten för motionens avlämnande intagna i 7 § 5 mom. tjänstepensionsreglementet. Enligt detta stadgande samordnades familjepensionsförmån som utgick enligt reglementet med egenpensionsförmån som den efterlevande förvärvat i statlig, kommunal eller privat anställning. Samordningen innebar att familjepensionsförmånen minskades med en fjärdedel dock högst med belopp motsvarande egenpensionen. Som en följd av överläggningar mellan statens avtalsverk och personalorganisationerna i samband med årets avtalsrörelse har bestämmelserna i 7 § 5 mom. tjänstepensionsreglementet upphört att gälla från den 1 juli 1971. Motionens syfte i denna del har således blivit helt till-

godosett och någon åtgärd från riksdagens sida är inte påkallad.

När det gäller frågan om information angående det statliga pensionssystemet vill utskottet framhålla att åtskilligt redan nu görs i detta hänseende såväl av statens personalpensionsverk som av de statsanställdas organisationer. Det statliga pensionssystemet framstår emellertid för många som komplicerat och utfärdade bestämmelser anses svårlästa och invecklade. Behov av upplysning om systemets uppbyggnad och de enskilda bestämmelsernas innebörd och konsekvenser, inte minst i fråga om samordning med socialförsäkringsförmånerna, är därför stort. I likhet med motionärerna och flertalet av de i ärendet hörda remissinstanserna anser utskottet att en satsning bör göras på ökad information om den statliga tjänstepensioneringen. Som framgår av den föregående redogörelsen har det för frågor av detta slag ansvariga statsrådet i svar på en interpellation tidigare i år förklarat sig beredd att medverka till att en pensionsfolder utarbetas med upplysningar på ett enkelt och lättförståeligt sätt om väsentliga pensionsfakta. Enligt vad utskottet inhämtat har man inom statens personalpensionsverk påbörjat arbetet med utarbetandet av en sådan informationsbroschyr. Då således motionens syfte kan väntas bli tillgodosett genom detta arbete är någon särskild åtgärd från riksdagens sida inte påkallad.

Med hänvisning till det anförda får utskottet därför hemställa
att motionen 1971:476 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 november 1971

På socialförsäkringsutskottets vägnar
TORSTEN FREDRIKSSON

Närvarande: herrar Fredriksson (s), Lundberg (s), Jonsson i Mora (fp)*, herrar Ringaby (m), Karlsson i Ronneby (s), Magnusson i Nennesholm (c), fru Håvik (s), herrar Mundebo (fp), Nordberg (s), Björck i Nässjö (m), Marcusson (s), fröken Pehrsson (c), herrar Hermansson i Malmberget (vpk)*, Andersson i Nybro (c) och Signell (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

